

عنوان

دستورالعمل شماره (۲۲) روابط کار: نوبت کاری

برای دسترسی به کلیه قوانین و مقررات، آموزش ها و مقالات تخصصی قانون کار

در سایت اینترنتی کارتابان

اینجا کلیک کنید

شماره: ۱۲۸۷۷۶

تاریخ: ۱۹/۱۱/۱۳۹۰

مدیران کل محترم تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان‌ها

سلام علیکم

نظر به اینکه در خصوص نوبت‌کاری موضوع مواد (۵۵) و (۵۶) قانون کار برداشته‌ها، استنباط‌ها و رویه‌های مختلفی وجود دارد و تعارض در رویه‌ها و برداشته‌ها موجب تشتت و احیاناً تحمیل هزینه‌های غیر مترقبه به بنگاه‌ها یا تضییع حقوق قانونی کارگران و کارفرمایان می‌گردد، لذا در جهت وحدت رویه‌های منطبق با موازین قانونی، موارد مشروح ذیل جهت اجرا ابلاغ می‌گردد:

۱- به موجب ماده (۵۵) قانون کار، کار نوبتی عبارت است از «کاری که در طول ماه گردش دارد، به نحوی که نوبت‌های آن در صبح یا عصر یا شب واقع می‌شود» بنابراین: اولاً، در کار نوبتی ساعت شروع و پایان کار متغیر است. ثانیاً، تغییر ساعت شروع و پایان کار لزوماً در طول یک ماه باید صورت گیرد. لذا چنانچه نحوه کار به ترتیبی باشد که این تغییر در خارج از بازه زمانی یک ماه باشد کار نوبتی محسوب نخواهد شد. فی المثل ممکن است نوبت‌های کار در یک کارگاه طوری سامان‌دهی شده باشد که کارگر یک ماه در نوبت صبح و یک ماه در نوبت شب کار کند اگر چه نوبت‌ها گردش دارند ولی به هر حال چون گردش در چهارچوب یک ماه صورت نمی‌گیرد کارگر نوبت کار محسوب نمی‌شود و به این لحاظ حسب مورد مشمول ماده (۵۸) قانون کار (کار شبانه) یا ماده (۵۳) آن قانون (کار روز یا کار مختلط) خواهد بود.

۲- در ماده (۵۵) مزبور کار نوبتی کاری دانسته شده است که نوبت‌های آن در صبح یا عصر یا شب واقع شود. نوبت شب به موجب تعریف ماده (۵۳) قانون مزبور کارهایی است که زمان انجام آن بین ۲۲ تا ۶ بامداد باشد. با توجه به ضابطه ماده (۵۱) قانون کار که موجب آن قالب معمول و مفروض مقنن از هر نوبت کار هشت ساعت تعیین شده است بنابراین نوبت صبح از ساعت ۶ بامداد تا ۱۴ عصر و نوبت عصر از ۱۴ تا ۲۲ شب تعریف و تعیین می‌شود.

۳- مطابق مفاد ماده (۵۶) قانون کار کارگران نوبت کار علاوه بر مزد، فوق‌العاده نوبت‌کاری دریافت خواهند کرد. به این ترتیب:

۳-۱- هرگاه نوبت‌های کار در صبح و عصر و ظهر واقع شود فوق‌العاده نوبت‌کاری ده درصد (۱۰ درصد) خواهد بود.

۳-۲- هرگاه نوبت‌های کار در صبح و شب واقع شود فوق‌العاده نوبت‌کاری بیست و دو و نیم درصد (۲۲.۵ درصد) خواهد بود.

۳-۳- هرگاه نوبت‌های کار در عصر و شب واقع شود فوق‌العاده نوبت‌کاری بیست و دو و نیم درصد (۲۲.۵ درصد) خواهد بود.

۳-۴- هرگاه نوبت‌های کار در صبح و عصر و شب واقع شود فوق‌العاده نوبت‌کاری پانزده درصد (۱۵ درصد) خواهد بود.

۴- همانگونه که از مفاد ماده (۵۶) قانون کار استنباط می‌شود برای تطبیق صور گوناگون کار نوبتی بر موارد مذکور در آن ماده هر یک از نوبت‌های کار کارگر باید با نوبت‌های سه گانه مذکور در بند (۲) تطبیق داده شود. برای مثال چنانچه در یک کارگاه نوبت‌های کار در دو نوبت سامان داده شده باشد و ساعت شروع و پایان کار در نوبت اول از ساعت ۶ بامداد تا ۱۴ عصر و در نوبت دوم از ۱۴ عصر تا ۲۲ شب باشد نوبت نخست صبح و نوبت دوم نوبت عصر محسوب شده و فوق‌العاده مربوط ۱۰ درصد خواهد بود. به همین ترتیب در صورتی که نوبت‌های کار در سه نوبت سامان‌دهی شوند به گونه‌ای که ساعت شروع و پایان کار در نوبت اول از ساعت ۶ بامداد تا ۱۴ عصر و در نوبت دوم از ۱۴ عصر تا ۲۲ شب و در نوبت سوم از ۲۲ شب تا ۶ بامداد باشد نوبت نخست نوبت صبح و نوبت دوم نوبت عصر و نوبت سوم نوبت شب بوده و فوق‌العاده مربوط ۱۵ درصد خواهد بود.

۵- با عنایت به اینکه تعیین ساعات شروع و پایان کار در نظام حقوق کار فعلی امری قراردادی است و به این ترتیب در هر کار بنا به مقتضیات مربوط تعیین می گردد، مآلاً نوبت های تعیین شده در موارد کار نوبتی الزاماً بر ساعات پیش فرض مقرر قانونی که در بند (۲) فوق ذکر گردید دقیقاً منطبق نمی باشد و صور متنوع و گوناگونی دارد. در این گونه موارد برای تطبیق وضعیت نوبت کاری هر کارگاه با مفاد ماده (۵۶) قانون کار و تعیین فوق العاده مربوط لازم است معلوم گردد که در هر یک از نوبت های کار مقرر با کدام یک از نوبت های پیش فرض مقنن در مواد (۵۵) و (۵۶) قانون کار منطبق است. برای این انطباق ملاک و ضابطه عقلایی و مقرر در این دستورالعمل این است که چنانچه نیم یا بیش از نیمی از ساعات هر نوبت کاری مقرر با هر یک از نوبت های پیش فرض مقنن منطبق باشد، همان نوبت تلقی خواهد شد. برای مثال نوبتی که از ساعت ۸ صبح تا ۱۶ عصر تعیین شده است نوبت صبح تلقی می شود زیرا شش ساعت از آن در صبح و فقط ۲ ساعت آن در عصر واقع شده است و به این ترتیب مطابق ضابطه فوق الذکر از آنجا که بیش از نیمی از ساعات این نوبت در صبح واقع است، نوبت صبح تلقی می شود. مثالی دیگر: چنانچه در یک کارگاه نوبت های کار در دو نوبت سامان داده شده باشد و ساعت شروع و پایان کار در نوبت اول از ساعت ۷ صبح تا ۱۹ عصر و در نوبت دوم از ۱۹ عصر تا ۷ صبح باشد، هفت ساعت از نوبت دوازده ساعته اول در صبح و پنج ساعت آن در عصر واقع است و لذا نوبت صبح تلقی می شود. در نوبت دوم نیز که ساعت شروع کار ۱۹ عصر و پایان آن ۷ صبح روز بعد می باشد ۳ ساعت از آن در نوبت عصر و ۸ ساعت در شب و ۱ ساعت در صبح قرار می گیرد و به این لحاظ نوبت شب تلقی شده و با صورت نوبت کاری صبح و شب منطبق بوده و فوق العاده مربوط ۲۲.۵ درصد می باشد.

۶- لازم به ذکر است شیوه محاسبه ای که طی آن مجموع ساعت کارکرد کارگران نوبت کار در همه نوبت ها محاسبه و سپس بر این اساس نوع و صورت نوبت کاری بر حسب صور مذکور در ماده (۵۶) قانون کار تعیین می گردد، نادرست می باشد زیرا ضمن آنکه این روش محاسبه با الفاظ و عبارات به کار رفته در مواد قانونی مربوط همخوانی و سازگاری ندارد موجب نتایج غلط نیز می شود. در مثال فوق الذکر روش محاسبه اخیر منتج به این نتیجه می گردد که ثلث ساعات کار کارگر در صبح و ثلث دیگر در عصر و ثلث آخر در شب واقع و لذا فوق العاده ۱۵ درصد به آن تعلق می گیرد، حال آنکه قانون کار در ماده (۵۶) صریحاً فوق العاده ۱۵ درصد را مربوط به شیوه سه نوبتی دانسته است که در آن لزوماً سه زمان مختلف شروع و پایان کار باید در طول یک ماه وجود داشته باشد لیکن در مثال فوق فقط دو زمان شروع و پایان کار وجود دارد. موکداً یادآوری می شود که فوق العاده ۱۵ درصد صرفاً به مواردی اختصاص دارد که سه نوبت کار (منطبق بر نوبت های سه گانه مفروض قانونی) وجود دارد و هر گونه محاسبه ای که منتج به این نتیجه گردد که یک شیوه نوبت کاری با دو نوبت کار (دو زمان شروع و پایان کار) مشمول فوق العاده ۱۵ درصد گردد، نادرست می باشد.

۷- در مواردی که نوبت های کار در چهار نوبت و یا حتی بیشتر سامان دهی شود نیز با لحاظ ملاک مذکور در بند (۵) فوق دو نوبت یا بیشتر قابلیت انطباق با یک نوبت پیش فرض قانونی دارد و از این حیث نیز هیچگونه مشکل یا تعارضی در منطبق نمودن شیوه نوبت کاری مقرر کارگاه با قالب مفروض مقنن وجود نخواهد داشت. برای مثال ممکن است در کارگاهی چهار نوبت شش ساعته ۶ صبح تا ۱۲ ظهر، ۱۲ ظهر تا ۱۸ عصر، ۱۸ عصر تا ۲۴ شب و ۲۴ شب تا ۶ بامداد روز بعد تعیین شده باشد. با توجه به ملاک مذکور نوبت نخست که تمام ساعات آن در صبح واقع است نوبت صبح، نوبت دوم که ۲ ساعت آن (از ساعت ۱۲ تا ۱۴) در صبح و ۴ ساعت آن در عصر واقع است نوبت عصر، نوبت سوم که ۴ ساعت آن (ساعت ۱۸ تا ۲۲) در عصر و ۲ ساعت آن (از ساعت ۲۲ تا ۲۴) در شب واقع است نیز نوبت عصر و نوبت چهارم که هر شش ساعت آن در شب واقع است نوبت شب تلقی می گردد. لذا با توجه به اینکه نوبت های دوم و سوم هر یک منطبق با نوبت پیش فرض قانونی عصر می باشد فی الواقع در این مورد با سه نوبت صبح و عصر و شب مواجه هستیم که فوق العاده مربوط آن ۱۵ درصد مقرر شده است. به همین ترتیب هر صورت متصور دیگر برای نوبت کاری با ملاک فوق الذکر قابل مقایسه و تطبیق با صورت مفروض قانونی مذکور در مواد (۵۵) و (۵۶) قانون کار و تعیین فوق العاده مربوط خواهد بود.

۸- در مواردی که تعیین ساعات شروع و پایان کار به نحوی باشد که دقیقاً نیمی از ساعات کار آن نوبت بر یکی از نوبت های پیش فرض قانونی منطبق باشد و نیم دوم بر نوبت پیش فرض دیگر منطبق باشد نوبت های تعیین شده، آن نوبتی تلقی می شود که مزایای بیشتری برای کارگر در

بر دارد. برای مثال چنانچه در یک کارگاه نوبت‌های کار در دو نوبت سامان داده شده باشد و ساعت شروع و پایان کار در نوبت اول از ساعت ۸ صبح تا ۱۴ عصر و در نوبت دوم از ۱۶ عصر تا ۴ صبح روز بعد باشد، نوبت اول، نوبت صبح محسوب می‌گردد و در نوبت دوم نیز که ساعت شروع کار ۱۶ عصر و پایان آن ۴ صبح روز بعد می‌باشد ۶ ساعت در عصر و ۶ ساعت در شب واقع است. چنانچه نوبت اخیر که دقیقاً نیمی از آن در عصر و نیم دیگر در شب واقع است نوبت عصر محسوب گردد منطبق بر حالت صبح و عصر بوده و فوق‌العاده آن ۱۰ درصد خواهد بود و در صورتی که آن نوبت، نوبت شب محسوب گردد منطبق بر حالت صبح و شب بوده و فوق‌العاده آن ۲۲.۵ درصد می‌باشد. همانگونه که ذکر شد در این قبیل موارد نوع نوبت‌کاری مقرر، منطبق بر حالت دوم یعنی صبح و شب تلقی خواهد شد.

۹- مآخذ محاسبه فوق‌العاده نوبت‌کاری همانند سایر فوق‌العاده‌های موضوع قانون کار در کارگاه‌های دارای طرح طبقه‌بندی مشاغل مزد مبنا و در کارگاه‌های فاقد طبقه‌بندی مشاغل مزد ثابت موضوع تبصره‌های (۱) و (۲) ماده (۳۶) آن قانون می‌باشد. لازم به ذکر است حکم مذکور در حد الزام قانونی است و چنانچه تعهدات ناشی از عرف نحوه محاسبه دیگری را که متضمن مزایای بیشتری برای کارگران باشد ایجاب نماید همان تعهدات ملاک محاسبه می‌باشد.

۱۰- همانگونه که از الفاظ به کار رفته در ماده (۵۶) قانون کار و مقایسه آن با ماده (۵۸) آن قانون ملاحظه و استنباط می‌شود در صورتی که به کارگری صفت نوبت‌کار اطلاق گردد (مطابق ضابطه ماده (۵۵) قانون کار) وی استحقاق فوق‌العاده نوبت‌کاری را خواهد داشت. به این ترتیب در مواردی که کارگر از مرخصی استحقاقی استفاده می‌نماید مشروط بر اینکه میزان مرخصی استحقاقی وی تمام ایام ماه را پوشش ندهد (به این ترتیب صفت نوبت‌کار در آن ماه به کارگر اطلاق نگردد) مرخصی استحقاقی خللی به فوق‌العاده نوبت‌کاری وی وارد نخواهد ساخت و کسر از فوق‌العاده کارگر در این گونه موارد توجیه قانونی ندارد.

۱۱- در موارد تعلیق قرارداد کار که ایام تعلیق حسب ضوابط قانونی جزو سابقه کارگاهی کارگر نیز محسوب می‌گردد همین قاعده جاری است و ایام تعلیق مذکور مشروط بر عدم سلب صفت نوبت‌کاری کارگر (ایام کمتر از یک ماه) خللی به فوق‌العاده نوبت‌کاری کارگر وارد نساخته و کسر از فوق‌العاده کارگر در این گونه موارد فاقد توجیه قانونی است. بدیهی است در خصوص مرخصی استعلاجی که غرامت مزد کارگر توسط سازمان تامین اجتماعی پرداخت می‌گردد فوق‌العاده نوبت‌کاری نیز حسب ضوابط مربوط در غرامت مزد پرداختی لحاظ می‌گردد و از این حیث کارفرما الزام قانونی به پرداخت فوق‌العاده نوبت‌کاری بابت ایام مرخصی استعلاجی ولو کمتر از یک ماه باشد و موجب سلب صفت نوبت‌کاری کارگر نگردد، نخواهد داشت.

۱۲- با عنایت به مفاد ماده (۵۷) قانون کار که مقرر نموده است: در کار نوبتی ممکن است ساعات کار از ۸ ساعت در شبانه روز و چهل و چهار ساعت در هفته تجاوز نماید، لکن جمع ساعات کار در چهار هفته متوالی نباید از ۱۷۶ ساعت تجاوز کند. چنانچه مجموع ساعات کار کارگران نوبت‌کار در ماه از ساعات تعیین شده قانونی بیشتر باشد کار مازاد مشمول حکم ماده (۵۹) در خصوص اضافه کاری از جمله پرداخت فوق‌العاده مربوط می‌باشد.

۱۳- نظر به اینکه در اغلب موارد، کار نوبتی مستلزم کار در روز جمعه می‌باشد رعایت مفاد ماده (۶۲) قانون کار مبنی بر تعطیل یک روز معین در هفته و پرداخت فوق‌العاده کار در روز جمعه در مقابل عدم استفاده از تعطیلی آن روز به میزان (۴۰ درصد) مزد الزامی می‌باشد.

مدیران کل محترم تعاون، کار و رفاه اجتماعی مسئول حسن اجرای این دستورالعمل بوده و مفاد آن باید بلافاصله پس از ابلاغ به آگاهی کلیه کارشناسان و کارکنان ذی‌ربط و مراجع حل اختلاف رسانده شده و رعایت گردد.